

Innspill til energi- og miljøkomiteen ifm. behandling av *Meld. St. 13 (2020-2021)* *Klimaplan for 2021-2030*

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å komme med høringsinnspill til Stortingets energi- og miljøkomité ifm. behandling av *Meld. St. 13 (2020-2021) Klimaplan for 2021-2030* som ble lagt fram 7. januar 2021. Vi viser også til vårt [høringsinnspill til Klimakur 2030](#), avgitt 5.5.20.

1. Bærekraft og god areal- og ressursbruk må ligge til grunn

Det pågår et omfattende arbeid i norsk jordbruk med klimatiltak som er vinn-vinn: bedre grøvfôr, mer bruk av fangvekster, karbonlagring i jord, bedre dyrehelse og fossilfrie løsninger. Jordbruk er en kompleks aktivitet både på den enkelte gård og på samfunnsnivå, som ikke kan optimaliseres bare ut ifra én faktor. I utslippsregnskapet ser det isolert sett best ut om vi ikke produserer mat i det hele tatt. Matproduksjon på norske ressurser vil aldri kunne bli helt utslippsfri. Derfor er det gledelig at regjeringa nå skriver om bærekraft og helhetlige vurderinger i klimasammenheng. Vi ber energi- og miljøkomiteen merke seg følgende formulering på s. 124: «*Det er svært viktig at ein ser på heilskapen når ein skal vidareutvikle verkemiddel som skal bidra til reduserte klimagassutslepp frå jordbrukssektoren. Politikken skal utviklast slik at han best tek hand om og balanserer omsyna til dei landbrukspolitiske måla i heilskap, inkludert klima og miljø, matforsyning, bærekraft, naturressursgrunnlaget og helse*». Det gjenstår å se hvordan det skal omsettes fra ord til handling, og her kommer en også fort opp i målkonflikter mellom reduserte klimagassutslipp på den ene siden, og bærekraft og god norsk areal- og ressursbruk på den andre siden.

Et eksempel er at klimagassutslippene fra mjølkeproduksjonen har blitt redusert gjennom flere år. Dette skyldes i stor grad at vi produserer like mye mjølk med færre kyr. Det har gitt oss dårligere norsk areal- og ressursbruk, men lavere klimagassutslipp fra mjølkeproduksjonen isolert sett. Ifølge Harald Volden (TINE/NMBU)¹ kan 80 % av økningen i mjølkeavdrått per ku de siste 20 årene forklares med økt bruk av kraftfôr. Volden sier tydelig at mjølkeavdrått bør ned med 500 kg per ku/år for å sikre bedre utnyttelse av norske grasarealer. I referansebanen i Klimakur 2030 er det lagt til grunn fortsatt intensivering med høyere ytelse per ku og behov for mer proteinrikt kraftfôr. Denne intensiveringen uten forankring i norske ressurser gir mindre utslipp per liter mjølk. Men er det den produksjonen vi vil ha? Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener vi nå må rette mjølkeproduksjonen inn mot mer norske ressurser.

Regjeringa skriver også i klimameldinga at den vil legge til rette for økt bruk av norske fôrressurser, inkludert utmarksbeite (s. 100), uten å komme med konkrete tiltak. Vi har bare 2,9 % matjord i Norge. 1,535 millioner dekar av denne – eller 13,5 % - er nå ute av drift². Dette fordeler seg ujevnt over landet. I Rogaland er 7 % ute av drift, mens i Troms og Finnmark er så mye som 37 % matjorda ute av drift. Det haster å snu denne utviklinga om vi skal styrke matvareberedskapen. I tillegg er 45 % av landarealet egne som utmarksbeite for husdyr. I dag utnytter vi under halvparten av dette potensialet³.

- NBS ber energi- og miljøkomiteen om å foreslå et mål om at bruken av dyrka mark og utmarksbeite må økes, og at regjeringen i jordbruksoppgjøret må komme tilbake med en virkemiddelpakke for å sikre dette.

¹ Harald Volden, Bondebladet 12.9.19

² <https://www.nibio.no/tema/jord/arealressurser/andre-kart/jordbruksareal-som-kan-vaere-ute-av-drift>

³ <https://www.nibio.no/nyheter/norge--et-utmarksland>

- NBS ber energi- og miljøkomiteen om å legge noen rammer for framtidige utredninger, bl.a. den kommende stortingsmeldinga om bærekraftmålene, samt i den varslede utredninga Klimakur2050:
 - God areal- og ressursbruk må ligge til grunn, ikke utslippsregnskapet alene.
 - All dyrka jord tas i bruk igjen og bruken av utmarksbeite økes.
 - Minst 50 % sjølforsyningsgrad basert på norske ressurser
 - Jord som er egna til det brukes til matvekster. Avfall og rester fra annen produksjon prioriteres til svin og fjørfe. Drøvtyggerholdet baseres i størst mulig grad på beite og gras.
 - Dette må ses i sammenheng med et fungerende mottaksapparat og foredlingsindustri over hele landet.
 - Miljøhensyn, biologisk mangfold, klimatilpasning, beredskap, arbeidsplasser og sosial bærekraft må tillegges større vekt.

2. Avgift på kjøtt og biologiske utslipp. Kjøttavgift gir ikke kanaliseringpolitikk.

I tråd med klimaavtalen mellom jordbruket og staten, konstaterer vi at regjeringa ikke foreslår avgift på rødt kjøtt eller biologiske klimagassutslipp. En avgift på biologiske klimagassutslipp fra jordbruket vil premiere svin og fjørfe på bekostning av kjøtt fra drøvtyggere, samt stimulere til en ytterligere intensivering av norsk jordbruk og den enkelte produksjon. Jo kortere et dyr lever og jo raskere det når slaktevekt, jo lavere blir klimagassutslippene per produsert kilo eller liter. Og siden de beste kornarealene også er de beste grasarealene, ser klimaregnestykket bedre ut for mjølkeproduksjon i Østfold enn på setra i Valdres. Men det er jo ikke riktig ressursbruk å produsere mjølk på god kornjord. Avgift på biologiske utslipp kan derfor være med å svekke kanaliseringpolitikken, som nettopp har til formål å prioritere matvekster rett til folk, mens hoveddelen av drøvtyggerne skal være i de mer marginale områdene.

- NBS ber energi- og miljøkomiteen om å holde fast ved at en avgift på rødt kjøtt eller biologiske utslipp ikke er aktuelt.

3. Karbonlekkasje – importkvotene for storfe må reduseres

I klimaavtalen mellom jordbruket og regjeringa er det slått fast at klimatiltak ikke må føre til karbonlekkasje. Regjeringa skriver i klimameldinga at om matsvinnet reduseres og folk spiser mindre rødt kjøtt, så trenger ikke norsk jordbruk å produsere like mye mat. Regjeringa legger opp til at produksjonsomlegging i jordbruket må starte med endring i kosthold og matsvinn, slik at resultatet ikke blir økt import. Men det regjeringa ikke sier her, er at *importandelen* vil øke. Hvis importkvotene ligger fast gjennom våre handelsavtaler, og norsk forbruk og produksjon av storfekjøtt reduseres, så vil importen utgjøre en større del av totalen. Etter at EU sin importkvote for storfekjøtt ble økt i 2019, utgjør de samlede importkvotene til Norge nå 9 170 tonn, omregnet til hele slakt. I tillegg importeres det utover de faste kvotene dersom norsk produksjon ikke er nok til å dekke etterspørselen. Til sammenligning ligger den norske produksjonen av storfekjøtt på ca. 85 000 tonn.

- NBS ber energi- og miljøkomiteen om å slå fast at redusert matsvinn og eventuelle endringer i kosthold skal føre til redusert import, framfor redusert norsk produksjon, slik at vi kan sikre beredskap, arbeidsplasser og øke sjølforsyninga.
- NBS vil understreke at vi ikke greier å unngå karbonlekkasje med mindre importkvotene på landbruksvarer reduseres. Spesielt aktuelt nå er forhandlingene med Storbritannia. En ny kvote på storfekjøtt fra Storbritannia må medføre at EU sin kvote blir redusert.

4. Jordbrukets viktige bidrag i det grønne skiftet: arbeidsplasser

Regjeringa slår fast i klimaplanen at nordmenn i 2030 fremdeles skal kunne bo i levende byer og bygder og jobbe i livskraftig næringsliv i hele landet. Klimaplanen sier derimot lite om hva folk skal jobbe med. Og belyser ikke tiltakenes konsekvens for bl.a. arbeidsplasser, utover å vise til at *Klimakur peikte på at lågare kjøtforbruk vil kunne få negative konsekvensar for sysselsetjing, busetnad og kulturlandskap*. NBS vil derfor be energi- og miljøkomiteen om å understreke jordbrukets og næringsmiddelindustriens avgjørende rolle for arbeidsplasser over hele landet i det grønne skiftet. I dag er det 46 000 årsverk i landbrukets primærledd. Dette er forventet å synke til 41 000 årsverk i 2030. I Klimakur (s.211-212) er det beregna at kostholdstiltaket vil redusere antallet årsverk med ytterligere 6350, i all hovedsak i produksjon av ammeku (-80%) og sau (-35%). Vi vet at dette vil komme i områder som ikke har mulighet til alternativ produksjon.

Klimakur har ikke beregnet konsekvensene for matindustrien, Norges største fastlandsindustri målt både i omsetning og antall. Totalt utgjør næringsmiddelindustrien 28 % av omsetningen i norsk industri⁴. Av rundt 49 000 årsverk i norsk matindustri⁵ er aller flest er sysselsatt i foredling av mjølk og kjøtt: ca. 19 000. Deretter kommer fisk med ca. 10 000. Uten et norsk jordbruk som råvareleverandør ville store deler av foredlingsindustrien vært flyttet til land med lavere produksjonskostnader. Landbrukspolitikk er så mye mer enn matproduksjon, og det er et av våre viktigste verktøy for en bærekraftig utvikling – sosialt, miljømessig og økonomisk. Familieeide gårder tilpasset ressursgrunnlaget over hele landet gir oss viktig beredskap og basis for gode liv i levende lokalsamfunn. Det gir næringsgrunnlag for elektrikere, snekkere og veterinærer over hele landet. Det gir barn på skolen og innkjøp i nærbutikken. Og det gir som sagt grunnlaget for Norges største fastlandsindustri.

- Vi vil anmode energi- og miljøkomiteen om å vise til Ap, Sp og SV sin merknad til innstillinga til dagligvaremeldinga som ble lagt fram 21.1.21, der disse medlemmer mener det er behov for en tydeligere politikk for å utvikle og styrke den norske næringsmiddelindustrien slik at verdiskaping og sysselsetting kan økes. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag: Stortinget ber regjeringen legge frem en egen stortingsmelding om næringsmiddelindustrien.

5. Finansiering av klimatiltak kan ikke gå på bekostning av inntektsvekst hos bonden

Regjeringa skriver (s. 23) at *Tiltaka og verkemidla for å følgje opp klimaarbeidet skal vi vurdere i dei årlege jordbruksforhandlingane. Klimatiltak i jordbruket skal ikkje medføre auka subsidiar*. Dette betyr i praksis at budsjettmidlene over jordbruksavtalen vil omfordes i retning klimatiltak. Finansiering av klimatiltak kan ikke komme i konflikt med inntektsøkning for ei gruppe som allerede er langt under gjennomsnittlig lønnsnivå for sammenlignbare grupper i landet vårt. Vi ber derfor energi- og miljøkomiteen om å slå fast at:

- finansiering av klimatiltak skal ikke gå på bekostning av inntektsvekst hos bonden
- finansiering av klimatiltak i jordbruket skal ikke legges til jordbruksoppgjøret alene
- bonden må kompenseres for økte drivstoffutgifter dersom det innføres et omsetningskrav for biodrivstoff i anleggsdiesel fra 2022. En vesentlig forskjell mellom jordbruket og andre sektorer, er at bonden ikke automatisk kan ta ut økte kostnader gjennom økte priser på varene han/hun produserer.

6. Forbruksendringer, påvirkningsarbeid og norske kostråd

Regjeringa legger i klimaplanen stor vekt utslippskutt fra forbruksendringer. Verktøyene er påvirkningsarbeid og bruk av innkjøpsmakt, med utgangspunkt i de norske kostrådene. Norske kostråd vil trolig oppdateres i 2023, på bakgrunn av at det legges fram nye nordiske næringsstoffanbefalinger i 2022 (NNR2022). Nordisk ministerråd har bedt om at bærekraftaspektet skal integreres i NNR2022. Danmark kom i januar 2021 med nye kostholdsråd for klima og helse, som i stor grad bygger på samme metodikk som EAT-Lancet rapporten. Det anbefales maks. 250 gram kjøtt i uka, hovedsakelig fjørfekjøtt, og ikke mer enn 250 ml melk om dagen. Vi vil minne om at veksten i kjøttforbruk i Norge hovedsakelig har vært for kylling og svin, mens forbruket av meieriprodukter er gått ned. Vi spiser 60 % plantebasert i dag, og det gjorde vi også på 50-tallet.

- NBS vil oppfordre energi- og miljøkomiteen til å be regjeringa redegjøre for hva slags metodikk som brukes for å integrere bærekraft i NNR2022.
- NBS vil oppfordre energi- og miljøkomiteen til å sikre at påvirkningsarbeid innenfor kosthold og bærekraft reelt speiler det norske ressursgrunnlaget og hva som er bærekraftig i norsk sammenheng, og at det bør tas en gjennomgang av hva slags undervisningsmaterieell som brukes for skoleelever.

7. NBS ønsker at det skal legges til rette for mer produksjon av grønt, korn og potet over hele landet. Det er så viktig at dette gjøres på riktig måte! Dette handler først og fremst om at folk må spise mer bygg, potet og rotvekster. Vi må sikre at det blir norske bønder som tjener på dette, ikke globale matvareaktører som lager ultraprosesserte kjøtterstatninger av billig stivelse, planteoljer og proteinisolater, som importeres til Norge nesten uten tollvern.

⁴ https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/_attachment/364876?_ts=16676b9b918

⁵ SSB tabell 07427

Grøntutvalget som la fram sin rapport i fjor vår dokumenterte hvor sterk sentraliseringa i grøntsektoren har vært, hvor store produsentene er blitt, og de peker på at næringa har en utfordring med sosial bærekraft når det gjelder arbeidsplasser. Dessverre la ikke utvalget fram et eneste forslag til tiltak for å snu denne utviklinga. Strukturen i norsk grøntsektor er til hinder for å ta i bruk mer av de arealene som er mulig å bruke til grøntproduksjon i Norge. Vi er nødt til å se på hvordan vi kan skape gode systemer som sikrer at også mellomstore og små grøntprodusenter kan få levert varene sine uten å måtte stå for hele salgsprosessen selv.

- NBS mener at videre oppfølging av grøntsatsingen må målrettes i langt større grad mot å utnytte arealer i mer marginale områder og slippe nye produsenter til, samt sikre bedre sosial bærekraft.
- NBS vil oppfordre energi- og miljøkomiteen til å be regjeringa reversere grepene som ble gjort i 2014 med blant annet fjerning av tak på tilskudd, slik at landbrukspolitikken kan legge til rette for en mer bærekraftig grøntproduksjon. Det gjelder for øvrig de andre jordbruksproduksjonene også: **Reverser 2014-grepene for et mer bærekraftig norsk jordbruk!**

Med beste hilsen

Kjersti Hoff
Leder

Vilde Haarsaker
Ass. generalsekretær